

Τὸ Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὴ Σπάρτη

«ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΖΩΝΤΑΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ»

Δηλώσεις διαπρεπῶν κλασικιστῶν στὸ «Δ»

Διεθνὲς συνέδριο γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης στὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πρακτικὴ πραγματοποιήθηκε στὸ τέλος τοῦ περασμένου καλοκαιριοῦ στὴν Σπάρτη. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο διεθνὲς συνέδριο ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, ποὺ διοργανώθηκε στὴ χώρα μας μὲ θέμα τὴν ἀρχαία Σπάρτη. Ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα τὰ τελευταῖα 20 χρόνια ἀνατρέπει τὴν καθιερωμένη ἄποψη, ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς πόλης τῆς ἀρχαίας Σπάρτης σὲ θέματα πολιτικῆς σκέψης καὶ πρακτικῆς εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνύπαρκτη. Τὸ συνέδριο ἐπεχείρησε μέσα ἀπὸ τὴν ἐπισήμανση τῶν ὅρων «πολιτικὴ σκέψη» καὶ «πρακτικὴ πολιτικὴ» νὰ ἀναδείξει μία «διπλὴ ἱστορία», μία προσπάθεια σύνθεσης τῆς ἱστορικῆς καὶ ἱστοριογραφικῆς ἔρευνας. Στὸ περιθώριο τοῦ συνεδρίου ἡ συνεργάτιδα τοῦ «Δαυλοῦ» Νάνσυ Μπίσκα εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλήσῃ μὲ διαπρεπεῖς καθηγητὲς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὶς ΗΠΑ. Στὶς δηλώσεις τους πρὸς τὸν «Δ» ποὺ ἀκολουθοῦν, θίγονται τὰ σημεῖα ποὺ ἀναδεικνύουν τὶς νέες ἀπόψεις γιὰ τὴν σπαρτιατικὴ συνεισφορὰ στὴν γέννηση καὶ ἀνάπτυξη τῆς Πολιτικῆς.

Ἡ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΥ ΚΑΙΜΠΡΙΤΖ

Ὁ Paul Cartledge εἶναι καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Cambridge καὶ Διευθυντὴς τοῦ Τμήματος Κλασικῶν Σπουδῶν στὸ Clare College. Τὸ ἐρευνητικὸ του ἐνδιαφέρον ἐπικεντρώνεται στὴν Σπάρτη καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος γενικώτερα. Πρόσφατα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλος τοῦ ἀπένευσε τὸν Μεγαλόσταυρο τῆς Τιμῆς. Ὁ Βρετανὸς καθηγητὴς πρωτοστατεῖ στὴν ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν γλυπτῶν τοῦ

Παρθενῶνα στὴν Ἑλλάδα καὶ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ μία σειρά τηλεοπτικῶν καὶ ραδιοφωνικῶν παραγωγῶν τοῦ BBC μὲ θέμα «Οἱ Ἕλληνες» καὶ τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς τοῦ History Channel γιὰ τὴ Σπάρτη, ἡ ὁποία θὰ προβληθῇ ταυτοχρόνως σὲ 50 χώρες. Συνεργάζεται ἐπίσης μὲ τὸ Βρετανικὸ Channel 4 σὲ μία νέα παραγωγή του γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Σπάρτης.

N.M.: Ὑπάρχει ἐνδιαφέρον στὴν Ἀγγλία γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο;

P. Cartledge: Ὑπάρχει τεράστιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο, καὶ κυρίως γιὰ τὴν ἱστορία του, στὴν Ἀγγλία. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ δὲν ἐκδηλώνεται μόνο στὰ πανεπιστήμια, ἀλλὰ ἀφορᾷ καὶ σὲ μεγάλο μέρος τοῦ βρετανικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖο ὄχι μόνο παρακολουθεῖ σχετικὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα καὶ ἐπισκέπτεται τὰ μουσεῖα μας, ἀλλὰ λαμβάνει ἐνεργὸ μέρος μὲ δρώμενα ἀναπαραστάσεων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καθημερινῆς ζωῆς, ποὺ διοργανώνονται σὲ διάφορα σχολεῖα. Μὲ κάθε τρόπο οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἀποτελοῦν μία ζωντανὴ παρουσία στὴ χώρα μου σήμερα.

N.M.: Γιατί κατὰ τὴ γνώμη σας συμβαίνει αὐτό;

P. C.: Ἡ ἀπάντηση, ποὺ θὰ σᾶς δώσω, ἐξηγεῖ καὶ τὸ προσωπικὸ μου ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο, τὸν ὁποῖο καὶ θεωρῶ συναρπαστικό. Ὑπάρχουν δύο λόγοι: Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶναι σχεδὸν σὰν ἐμᾶς, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ζοῦν πρὶν πολλὰς ἑκατοντάδες χρόνια· ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶναι πολὺ διαφορετικοὶ ἀπὸ ἐμᾶς. Εἶναι συναρπαστικό νὰ διαπιστώνης ὅτι ἰδέες καὶ λέξεις, τὶς ὁποῖες σήμερα χρησιμοποιεῖς καὶ θεωρεῖς πολὺ σημαντικὲς, ὅπως *δημοκρατία*, *φιλοσοφία*, *ἱστορία*, *φωτογραφία* κ.λπ., ὅλες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Συνεπῶς θεωρεῖς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες ὡς τοὺς πρὸ καταπληκτικὸς καὶ γόνιμους ἐφευρέτες ἐννοιῶν καὶ λέξεων. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα εἶναι μία ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες γλῶσσες ποὺ ὑπῆρξαν ποτέ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ μελετᾷς ὡς ἱστορικὸς τὶς ἀρχαῖες κοινωνίες καὶ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ συναντᾷς συνήθειες ποὺ σοῦ φαίνονται περιέργες. Ὡστόσο ὁ Ἡρόδοτος ἤδη προηγήθηκε ἀπὸ ἐσένα καὶ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ταξιδεύῃ, νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ ἀντιπαραβάλλῃ τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποῖους οἱ σύγχρονοὶ τοῦ Ἑλληνες συμπεριφέρονταν σὲ σχέση μὲ τοὺς κατοίκους ἄλλων πόλεων, χωρῶν ἢ πολιτισμῶν. Ἔτσι, ἤδη στὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότητα συναντᾷς ἕνα εἶδος σύγχρονου ἀνθρωπολογικοῦ ἐθνογράφου - παρατηρητῆ, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὶς πολιτιστικὲς διαφορὲς. Κατὰ τὴ γνώμη – τὴν προσωπικὴ καὶ ὄχι τοῦ ἐπιστήμονα – ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα προβλήματα, ποὺ ἀντιμετωπίζουμε σήμερα σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, εἶναι ἡ κατανόηση τῶν πολιτισμῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἡ προσπάθεια – μὲ συμπάθεια – νὰ «*μπῆς στὸ μυαλό*» ἀνθρώπων τῶν ὁποίων οἱ ἀξίες, ἢ συμπεριφορὰ, τὰ συστήματα οἰκονομικο-κοινωνικῆς ὀργάνωσης εἶναι πλήρως διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ δικά μας. Ἐὰν ἔπρεπε νὰ δώσω ἕνα μόνον ἐπίμαχο παράδειγμα, θὰ ἀναφερόμουν στοὺς βομβιστὲς αὐτοκτονίας τῆς φονταμενταλιστικῆς παράδοσης στὸ Ἰσλάμ, οἱ ὁποῖοι συνιστοῦν μία τρομοκρατικὴ ἀπειλὴ μὲ δύο ἐννοιες στὶς ἀξίες τῆς Δύσης: μὲ τὴ φυσικὴ ἐννοια δολοφονοῦν Δυτικούς· μὲ τὴν κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ἐννοια τίθεται τὸ ἐρώτημα: «ποιὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖο στὴν πίστη τους, ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ σὲ μία τέτοια συμπεριφορὰ;». Ἐμεῖς ὀφείλουμε, κατὰ κάποιον τρόπο νὰ συμβιδιαστοῦμε μὲ τὴν ἰδέα αὐτὴ – σαφῶς δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουμε καὶ νὰ τοὺς δίνουμε ἔδαφος νὰ πιστεύουν ὅτι πράττουν δικαίως. Ἀντιθέτως, πρέπει – ἐὰν μπορούμε – νὰ τοὺς πείσουμε ὅτι ὑπάρχουν ἐναλλακτικοὶ τρόπο ζωῆς. Ὁ δυτικὸς τρόπος ζωῆς – ἐὰν θέλετε – ὁ ὁποῖος σὲ τελικὴ ἀνάλυση προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἔχει ἀξία καὶ ἀξίζει νὰ τὸν ὑπερασπισθοῦμε. Ἐπιλέγουμε – στὴν πλειοψηφία μας – νὰ τὸν ὑπερασπισθοῦμε, χωρὶς νὰ χρειασθῆ νὰ σκοτώνουμε τοὺς ἄλλους. Ἐπιστρέφοντας στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο συναντοῦμε τὶς Θερμοπύλες – ἕνα ἀγαπημένο μου θέμα, ποὺ πραγματεύομαι στὸ νέο μου βιβλίο: Μία ὁμάδα ἀνθρώπων, καθοδηγούμενη ἀπὸ 300 Σπαρτιατὲς ἑτοιμοὺς νὰ θυσιάσουν τὴ ζωὴ τους, γιὰ

νά υπερασπισθοῦν τὶς ἀξίες τους. Ἦταν ξεκάθαρο, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ νικήσουν. Παρ' ὅλα αὐτὰ πίστευαν, ὅτι ἄξιζε νὰ πεθάνουν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο. Καὶ πραγματικὰ ἔθεσαν ἓνα καθοριστικὸ παράδειγμα γιὰ τὴν τελικῶς ἐπιτυχή ὑπεράσπιση ἑνὸς τρόπου ζωῆς τεραστίας σημασίας γιὰ τὴ δυτικὴ παράδοση. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ πῶ μὲ αὐτὸ, ὅτι ὅσα ἐπρατταν οἱ Πέρσες ἢ ἡ Περσικὴ Αὐτοκρατορία συνολικὰ ἦταν ἐξαιρετικὰ κατὰ τὴ ἀπορριπτεὰ. Ὑπῆρχαν ἐνδιαφέροντα καὶ θετικὰ στοιχεῖα στὸν Περσικὸ Πολιτισμὸ. Ἀλλὰ κατὰ τὴ γνώμη μου ἐὰν νικοῦσαν οἱ Πέρσες, θὰ εἶχαν ἐπηρεάσει τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ κατὰ τέτοιο τρόπο, πού θὰ μᾶς στεροῦσαν τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη, τὴ Δημοκρατία στὴ μορφὴ πού τὴν γνωρίζουμε καὶ ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα, στὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες ἦσαν πρωτοπόροι. Σὲ τελικὴ ἀνάλυση στὰ ἐπιτεύγματα αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων ὀφείλουμε ὄχι μόνο τὴν κληρονομιά μας ἀλλὰ μίαν ζωσαν πολιτιστικὴ κληρονομιά, τὴν ὁποία καὶ πρέπει νὰ καλλιεργήσουμε περαιτέρω.

N.M.: Συνεπῶς θεωρεῖτε ὅτι οἱ ἑλληνικὲς ἰδέες εἶναι ἀκόμη ἐπίκαιρες καὶ ἀναγκαῖες στὴ σύγχρονη κοινωνία...

P. C.: Ὑπάρχει μίαν προφανῆς ἔννοια, μὲ τὴν ὁποία οἱ ἑλληνικὲς ἰδέες εἶναι ζωντανές: μέσῳ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ κινήματος. Βεβαίως εἶναι ἓνα ἐπίμαχο θέμα, καθὼς κάποιος μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξη, ὅτι ὠρισμένες ἐκφάνσεις τοῦ Ὀλυμπισμοῦ σήμερον δὲν εἶναι ἰδιαίτερα πνευματικὲς, ἰδανικὲς καὶ δὲν συμβάλλουν στὴ βελτίωση τῆς συλλήψεως τοῦ τρόπου ζωῆς μας. Ὡστόσο ὑπάρχει ὁ πυρῆνας τοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς διακρίσεως. Μίαν ἀκόμη σημαντικὴ ἐκφάνση τοῦ Ὀλυμπισμοῦ εἶναι ἡ ἱερὴ ἐκχειρία, ἡ ὁποία μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν πνευματικὴ διάσταση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων.

N.M.: Θὰ προσδοκοῦσατε «κάτι διαφορετικὸ» στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες τοῦ 2004 στὴν Ἀθήνα;

P. C.: Ἔχω τὴ μεγάλη ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ κυρίως ἡ Διοργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ σὲ συνεργασία μὲ τὴ Διεθνή Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων θὰ ἀξιολογήσουν τὴν Ὀλυμπιάδα τοῦ 2004, γιὰ νὰ ὑπενθυμίσουν στὴν ἀνθρωπότητα ὅτι ὑπάρχει κάτι περισσότερο στὸν ἀθλητικὸ συναγωνισμὸ ἀπὸ τὰ χρήματα. Κατὰ τὴ γνώμη μου ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀθλητισμὸς χάριν τῆς τηλεοράσεως καὶ τῶν τεραστίων χρηματικῶν ποσῶν πού ἐμπλέκονται, διαστρεβλώνει κάπως – ὄχι ἐντελῶς – τὶς ἀξίες τοῦ Ὀλυμπισμοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλλες μορφὲς ἀθλητικῶν συναγωνισμῶν, οἱ ὁποῖες τὸν 19ο αἰῶνα, ὅταν ξεκίνησε ἡ προσπάθεια ἀναβίωσης τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, ἦταν ἀκόμη ζωντανές. Ὑπῆρχε μίαν ἰδέαν ἐρασιτεχνισμοῦ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι τὸ ἐπιδιωκόμενον δὲν ἦταν μόνον ἡ κυρίως ἢ ὑλικὴ ἀπόλαυση ἀλλὰ ἡ ἀξία τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς συμμετοχῆς σ' αὐτούς. Δυστυχῶς αὐτὴ ἡ ἀξία στὸν καιρὸ μας «καταπιέσθηκε». Ἴσως ἡ «διαχωριστικὴ γραμμὴ» νὰ χαράχθηκε στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες στὸ Λὸς Ἀντζελες, ὅπου τὸ ἐμπορικὸ στοιχεῖο ἐνεπλάκη ἐμφανέστατα. Ἐν κατακλείδι ἐλπίζω ἡ Ἀθήνα νὰ ὑπενθυμίσῃ στὴν ἀνθρωπότητα ὅτι ὑπάρχουν ἄλλες, μὴ ὑλικές, ἀξίες. Ἐπίσης κάτι, πού δὲν εἶναι εὐρύτερα γνωστὸ, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν ἀθλητικὸν συναγωνισμὸν θὰ διεξαχθῇ καὶ ἡ Πολιτιστικὴ Ὀλυμπιάδα ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες χῶρες, τὴν ὁποία προσωπικὰ, ὡς διανοούμενος θὰ ἐνδιαφερόμουν νὰ ὑποστηρίξω.

N.M.: Ποιὰ ἡ σπουδαιότητα τοῦ συνεδρίου γιὰ τὴν ἀρχαία Σπάρτη καὶ ποιὰ ὑπῆρξε κατὰ τὴ γνώμη σας ἡ συμβολὴ τῆς στὴν πολιτικὴ πρακτικὴ καὶ σκέψη;

P. C.: Εἶναι πάρα πολὺ σημαντικὸ συνέδριον γιὰ ὁλόκληρον τὸν ἐπιστημονικὸν κό-

σμο. Πιστεύω πὼς εἶναι τὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ συνέδριο γιὰ τὰ πολιτικὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἀρχαίας Σπάρτης ὄχι μόνον στὴν ἀρχαιότητα ἀλλὰ καὶ μετέπειτα. Καὶ ἡ συνεισφορά τῆς ἀφορᾶ σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Τὸ γεγονός ὅτι στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα ἔχουμε δύο λέξεις ποὺ ἔρχονται ἀπευθείας ἀπὸ τὴν ἀρχαία Σπάρτη: «*Spartan*» καὶ «*Laconic*», σημαίνει ὅτι ἡ Σπάρτη κατέχει κεντρικὸ ρόλο στὸν τρόπο ποὺ ἀντιλαμβάνομαστε τὸν κόσμο καὶ τὸν ἑαυτό μας. Πρόκειται γιὰ μία παράδοση τῆς πολιτικῆς σκέψης, ἡ ὁποία ἐπικεντρώνεται στὴν Σπάρτη ποὺ ξεκινᾶ τοὺς τελευταίους αἰῶνες στὴν Ἀθήνα, τὴν συνεχίζει ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ φθάνει μέχρι τὶς ἡμέρες μας: Οἱ Σπαρτιάτες προσφέρουν μία ἐναλλακτικὴ, ποὺ στὴ σύγχρονη πολιτικὴ θεωρητικὴ ὀρολογία λέγεται «κοινοτικὴ ἐναλλακτικὴ» στὸν ἀτομικισμό, στὴν ἰδέα ὅτι κανεὶς πρέπει νὰ ζῆ μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ὄχι γιὰ τὴν κοινωνία. Οἱ Σπαρτιάτες προσφέρουν ἕνα γενικευμένο μοντέλλο πιθανότητας· ὄχι ἕνα ὀλοκληρωμένο σχέδιο ἀλλὰ ἕνα παράδειγμα ἐνδεχόμενης κοινωνίας, ποὺ λειτουργεῖ συνειδητὰ ὡς συλλογικότητα καὶ ὄχι ὡς τυχαία ὁμάδα ἀτομικότητων.

N.M.: Πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες, ἦρθατε καὶ πάλι στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ συμμετάσχετε στὴ συνάντηση ἐπιστημόνων ἀπὸ Εὐρώπη καὶ ΗΠΑ γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στὴν ἱερὴ γῆ τῆς Ὀλυμπίας μὲ πρωτοβουλία τοῦ νομάρχου Ἡλείας. Τί σημασία ἔχει γιὰ ἕναν ἐπιστήμονα στὴν Ἀγγλία ἡ ἴδρυση αὐτοῦ τοῦ ἰνστιτούτου;

P. C.: Ἕνα τέτοιο ἰνστιτούτο ἔχει διεθνή σημασία. Σ' ἐμένα προσωπικὰ θὰ δώσω τὴν εὐκαιρία νὰ συναντῶμαι μὲ φοιτητὲς καὶ καθηγητὲς ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, γιὰ νὰ ἀνταλλάσσουμε ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις σὲ συγκεκριμένα θέματα. Ὁ τόπος ὅπου δημιουργεῖται ἔχει μία συμβολικὴ ἀξία καὶ θὰ προσφέρῃ ὄχι μόνον στὴν εὐρωπαϊκὴ ἀλλὰ καὶ στὴν παγκόσμια ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα τὴ δυνατότητα συνεργασίας, ἀνοχῆς, κατανόησης καὶ κριτικῆς – μία ἀκόμη ἔννοια ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα· μιᾶς θετικῆς καὶ φιλικῆς κριτικῆς, ποὺ θὰ συμβάλῃ σὲ μία δημιουργικὴ ἀνοιχτὴ συζήτηση.

Ὁ Paul Cartledge ἔχει συγγράψει περισσότερα ἀπὸ 15 βιβλία, ποὺ ἀναφέρονται σὲ διάφορα θέματα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Τὰ πιὸ πρόσφατα βιβλία του εἶναι: «*Spartan Reflections*», «*Sparta and Lakonia: A Regional History 1300-362 BC*», «*Agesilaos and the Crisis of Sparta*», «*Hellenistic and Roman Sparta: A Tale of Two Cities*», «*The Cambridge Illustrated History of Greece*», «*Democritus and atomistic Politics*» κ.λπ. Τὸ βιβλίό του «*Οἱ Ἕλληνες*», τὸ ὁποῖο ἔχει μεταφραστῆ καὶ στὰ Ἑλληνικά, ἐξετάζει τὰ ἐπιτεύγματα καὶ τὴν πολιτιστικὴ κληρονομιά τῶν Ἑλλήνων (ἱστορία, δημοκρατία, φιλοσοφία καὶ θέατρο) καὶ τὸ πνευματικὸ καὶ ὑλικὸ πλαίσιο, στὸ ὁποῖο αὐτὰ ἐπινοήθηκαν.

Ἡ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΗΤΟΡΑ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ

Στὸ πλαίσιο τοῦ συνεδρίου συνωμλήσαμε μὲ τὸν κοσμητορὰ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης Oswyn Murray. Ὁ Βρετανὸς καθηγητὴς εἶναι διευθυντὴς τοῦ διεθνοῦς ἔργου «*Biblioteca Academica Translationum*», τὸ ὁποῖο διερευνᾶ τὴ διάχυση τῶν Κλασσικῶν Σπουδῶν μέσῳ τῆς μετάφρασης ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν στὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὸ 1700 μέχρι τὸ 1920.

Τὸ ἐρευνητικὸ τοῦ ἐνδιαφέρον ἐπικεντρώνεται στὴν Ἑλληνικὴ Βασιλεία, στὴν Ἑλληνικὴ Πολιτιστικὴ Ἱστορία, στὸ ἑλληνικὸ κέφι (conviviality), τὴν Ἑλληνικὴ Πόλη, τὴν ἱστορία τῆς ἀπόλαυσης (Pleasure), τὴν ἱστορία τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διάδοσης τῶν ἰδεῶν, καθὼς καὶ τὴν κλασικὴ παράδοση στὸν σύγχρονο πολιτισμὸ. Τὸ πρόσφατο συγγραφικὸ τοῦ ἔργο περιλαμβάνει: «Symprotica: a symposium on the symposion», «The Greek City from Homer to Alexander», «In Vino Veritas», «The greeks and Greek Civilization» κ.λπ.

N.M.: Ποιά εἶναι τὰ τελευταῖα σας ἐρευνητικὰ ἐνδιαφέροντα;

Ο. Μ.: Ἀσχολοῦμαι μὲ δύο θέματα αὐτὸ τὸν καιρὸ. Τὸ ἓνα ἀφορᾷ στὴν ἔννοια τοῦ λογικοῦ (Rationality). Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἀνακάλυψαν καὶ ἔθεσαν τὴ σημασία τοῦ λογικοῦ λόγου, προσπαθώντας νὰ λάβουν σωστὲς ἀποφάσεις. Ὅλες οἱ προηγούμενες κοινωνίες λειτουργοῦσαν ἐξ ὀλοκλήρου βάσει τῆς παρορμήσεως τοῦ βασιλιᾶ τους ἢ τῆς παράδοσής τους. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἀπομόνωσαν τὸ στοιχεῖο τῆς λογικῆς, τὸ ὁποῖο ἐμεῖς δὲν σεβόμαστε καὶ τὸ ὁποῖο εἶναι πολὺ σημαντικό, ἐὰν θέλουμε νὰ συνεχίσουμε τὴν παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ νὰ ἐπιζήσουμε ὡς ἀνθρωπότητα.

Τὸ δεῦτερο θέμα, πὺ μὲ ἀπασχολεῖ, εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἡδονῆς (Pleasure). Πιστεύω, ὅτι ὅλοι οἱ πολιτισμοὶ δικαίωνονται στὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἰκανότητά τους νὰ παρᾶσχουν ἀπόλαυση στὰ μέλη τῆς κοινωνίας των. Μὲ ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερος τὸ πῶς οἱ ἑλληνικὲς συνήθειες πόσης (drinking) δημιούργησαν ἓναν πολιτισμὸ, ὁ ὁποῖος ἀκόμη καὶ σήμερα μᾶς συγκινεῖ. Ἡ ζωγραφικὴ στὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα, ἡ πρῶιμη ἑλληνικὴ ποίηση, ἀκόμη καὶ ὁ πρῶιμος ἑλληνικὸς λόγος διεξάγονταν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ συμποσίου. Ὁ ἰδιαίτερος τρόπος πὺ ἔπιναν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, προϋπέθετε τὴ συγκέντρωση τῆς ὁμάδας ὀλόκληρη τὴ νύχτα σὲ ἀνάκλιτρα. Ἐπρόκειτο γιὰ μῖα ἱεροτελεστία. Καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ἴσως αὐτὸ νὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Τοὺς ἐνδιέφερε ἡ ἡδονή. Καὶ διευρύνω τὸ θέμα αὐτὸ ἀναζητώντας τὸ τί συνιστᾷ «ἡδονή» κατὰ διαφορετικὲς περιόδους καὶ πῶς ἀναπτύχθηκε ἡ δυτικὴ παράδοση τῆς ἡδονῆς μέσῳ τῆς ἀνακάλυψης μὴ φυσικῶν ἡδονῶν, ὅπως ἡ μουσικὴ, τὸ ὄραμα, ἡ μελέτη, ἀκόμη καὶ ἡ σκέψη.

N.M.: Ποιά κατὰ τὴ γνώμη σας εἶναι ἡ προσφορὰ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης στὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πρακτικὴ;

Ο. Μ.: Ἡ ἀρχαία Σπάρτη ἦταν πάντοτε πολὺ σημαντικὴ μὲ ἓναν τρόπο, πὺ δύο σκολα μπορεῖς νὰ ἐκτιμήσης ἀπὸ μόνον του. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργοῦσε, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν τρόπο λειτουργίας τῆς Ἀθήνας. Πάντοτε ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ πόλωση ἀνάμεσα στὰ δύο ἰδεώδη. Ἀπὸ τὴ μῖα πλευρὰ τὸ ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας, τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἡ δυνατότητα νὰ κάνης αὐτὸ πὺ ἐπιθυμεῖς, χωρὶς νὰ ὑπολογίζης τίς συνέπειες γιὰ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς κοινότητάς σου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ ἔννοια τῆς πειθαρχίας, ἡ ἔννοια τῆς κοινοτικῆς ἐμπειρίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸ κοινωνικὸ σύστημα καὶ μέσῳ τῆς ὁποίας τὸ κοινωνικὸ σύστημα πρέπει νὰ διατηρηθῆ. Πιστεύω, ὅτι ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀθήνα συνιστοῦν τοὺς δύο πόλους τῆς κοινωνικῆς ὑπαρξῆς. Ἡ Σπάρτη στίς σύγχρονες κοινωνίες εἶναι παραμελημένη. Πρέπει νὰ ἐπιστρέψουμε σὲ μῖα πὺ κοινοτικὴ προσέγγιση τῆς κοινωνίας καὶ νὰ περιορίσουμε τίς ἐλευθερίες μας πρὸς ὄφελος τῆς κοινότητος ὡς συνόλου. Πιστεύω, ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ ἐκπροσωπεῖ ἡ Σπάρτη στὸ ἔπακρο. Δὲν εἶναι ὄλα ἄξια θαυμασμοῦ στὴν Σπάρτη, δὲν τὴν προτείνω ὡς ἰδεῶδες, ἀλλὰ σίγουρα εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο

πόλους, με τούς οποίους πρέπει νά λειτουργή μία κοινωνία.

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΜΑΣ ΦΙΓΚΟΥΕΪΡΑ

Ο Thomas Figueira είναι καθηγητής Κλασικῶν Σπουδῶν καὶ Ἀρχαίας Ἱστορίας στὸ Τμῆμα Κλασικῶν Σπουδῶν καὶ Ἱστορίας στὸ Rutgers University στὶς ΗΠΑ. Διδάσκει μαθήματα Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Γλώσσας, Κλασικὸ Πολιτισμὸ, Ἀρχαιολογία καθὼς καὶ Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ Ἱστορία. Ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητὴς ἐπικεντρῶνει τὸ ἐρευνητικὸ ἐνδιαφέρον του σὲ θέματα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ Λογοτεχνίας. Ἔχει γράψει τὰ ἀκόλουθα βιβλία: «Aegina: Economy and Society», «Athens and Aigina in the Age of Imperial Colonization», «Excursions in epichoric History», «The power of money: Coinage and Politics in the Athenian Empire», «Theognis and Megara: Poetry and Polis» κ.λπ.

N.M.: Κύριε Figueira, ὑπάρχει ἐνδιαφέρον στὶς ΗΠΑ γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο ἢ ὅπως ἔγραψαν στὸ βιβλίο τους οἱ Hanson καὶ Heath ὁ Ὅμηρος ἔχει πεθάνει στὴ χώρα σας;

Th.F.: Οἱ καλοὶ μου φίλοι καὶ πρώην φοιτητές μου, οἱ καθηγητές David Hanson καὶ John Heath κάνουν λάθος. Ὁ Ὅμηρος δὲν πέθανε. Οἱ φοιτητές κατακλύζουν τὶς αἰθουσες, ὅπου διδάσκονται οἱ Κλασικὲς Σπουδές. Ὅπωςδήποτε οἱ δύο συγγραφεῖς ἐντοπίζουν ἓνα ὑπαρκτὸ πρόβλημα: ὅταν ἡ ἰδεολογία καὶ ἡ πολιτικὴ παίρνουν τὸν ἔλεγχο στὶς κλασικὲς σπουδές, τότε ἡ ἀξία τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου ἐλαχιστοποιεῖται καὶ ὑπάρχει πρόβλημα, γιὰτί λάβαμε τὶς ἀρχαῖες παραδόσεις ἀπὸ τούς Ἑλληνας... Ἀλλὰ αὐτὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς πρόκληση. Ἡ μάχη δὲν κέρθηκε ἀκόμη καὶ πετυχαίνουμε πολλὲς νίκες στὶς αἰθουσες διδασκαλίας τῶν πανεπιστημίων μας στὶς ΗΠΑ. Πιστεύω, ὅτι ὑπάρχει ἓνα τεράστιο ἐνδιαφέρον στὶς ΗΠΑ γιὰ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο. Οἱ φοιτητές ἐλκύονται πολὺ ἀπὸ αὐτόν, διότι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ κατανόησή του θὰ τούς διευκολύνῃ νὰ κατανοήσουν τὸν δικὸ τους πολιτισμὸ.

N.M.: Θὰ ἤθελα τὴν κρίση σας γιὰ τὴ σπουδαιότητα τῆς ἔρευνας τῆς ἱστορίας τῆς Σπάρτης;

Th.F.: Ἡ Σπάρτη εἶναι συναρπαστικὰ ἐνδιαφέρουσα γιὰ πολλοὺς λόγους. Καμμιά πολιτεία ἢ πολιτικὴ κοινότητα καὶ κανένας θεσμὸς δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σοβαρά, ἐκτὸς ἐὰν προστατεύσουν τὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ ποια πόλη ἦταν καλύτερη στὸ νὰ διατηρῆ τὶς ἀξίες της, τὶς παραδόσεις της, τὴν ταυτότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησία της ἀπὸ τὴν Σπάρτη; Αὐτὸ τὸ γεγονός ἀπὸ μόνο του πρέπει νὰ ἀποτελῆ κίνητρο, γιὰ νὰ μάθουμε γιὰ τὴν Σπάρτη. Μερικὲς φορὲς συναντοῦμε σ' αὐτὴν συνήθειες πού μᾶς φοβίζουν καὶ δὲν φαίνονται ἐλκυστικές. Ἀλλὰ στὶς ἡμέρες μας ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε ἀρκετὰ ὄριμοι, ὥστε νὰ διδαχθοῦμε τὰ θετικὰ καὶ τὰ ἀρνητικὰ μαθήματα ἀπὸ τὴ Σπάρτη.

Νάνου Μπίσκα